

Leksičko-gramatička obilježja ranog jezičnog usvajanja

Razum, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:616747>

Rights / Prava: [Attribution 3.0 Unported/Imenovanje 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-28**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Lucija Razum

**LEKSIČKO-GRAMATIČKA OBILJEŽJA
RANOGA JEZIČNOGA USVAJANJA**

Završni rad

Petrinja, rujan 2021.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Lucija Razum

**LEKSIČKO-GRAMATIČKA OBILJEŽJA
RANOGA JEZIČNOGA USVAJANJA**

Završni rad

Mentor rada: doc. dr. sc. Katarina Aladrović Slovaček

Petrinja, rujan 2021.

ZAHVALA

Zahvaljujem svojoj mentorici Katarini Aladrović Slovaček na svakom savjetu, uloženom trudu i poticaju da napišem završni rad.

Hvala mojoj obitelji, posebno roditeljima, koji su strpljivo prolazili sa mnom ovaj put.

I na kraju hvala mojim prijateljima koji su me uvijek poticali i bili uz mene.

SAŽETAK

Usvajanje i učenje svakoga materinskoga jezika, pa tako i hrvatskoga, podrazumijeva ovladavanje apstraktnim sustavom znakova čiji je cilj sporazumijevanje. (Aladrović Slovaček, 2019). Usvajanje jezika ovisi o društvenoj okolini u kojoj dijete odrasta i o izloženosti jeziku. Pa tako na dijete osim roditelja, šire obitelji, vršnjaka i medija, uvelike utječu i odgajatelji. Dijete rane jezične dobi većinu svoga vremena provodi u dječjim vrtićima, stoga je iznimno važno da su odgajatelji dobar govorni uzor te da osiguraju dobro i poticajno okruženje za razvoj jezičnoga usvajanja.

Djeca su veliki tvorci riječi i njihova značenja. Ako se nalaze u situaciji da im treba nova riječ, oni će ju načiniti bez ustručavanja. Usvojen broj riječi kod djece brzo raste, a osnove materinskog jezika djeca usvoje sa svojih tri godine života. Iako je morfologija hrvatskoga jezika vrlo složena oni tada već mogu slagati riječi u rečenice. Prema Aladrović Slovaček (2019) djeca si na različite načine olakšavaju usvajanje gramatike hrvatskoga jezika i stvaraju svoju *dječju gramatiku*. Njezina obilježja su: pojednostavljivanje, neprovođenje svih gramatičkih pravila, poopcavanje pravila i nepostojanje niti jednoga temeljnoga oblika. Kako djeca rastu, tako prave manji broj odstupanja i s vremenom usvajaju gramatiku hrvatskoga jezika.

Temeljni cilj ovog rada bio je ispitati jezičnu kompetenciju djece rane jezične dobi. Istraživanje je provedeno u jednom dječjem vrtiću u mješovitoj jasličkoj skupini. U istraživanju je sudjelovalo trinaestero djece. Istraživanje je pokazalo da djeca rane jezične dobi poznaju i koriste dobno odabrane lekseme uz različita odstupanja na fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini te da obzirom na dob imaju bogatiji ili slabiji rječnik.

KLJUČNE RIJEČI: usvajanje jezika, leksička obilježja, gramatička obilježja, odgajatelj, dječji vrtić

SUMMARY

Acquisition and learning of every mother tongue, including Croatian, implies mastering an abstract system of signs whose goal is communication. (Aladrović Slovaček, 2019). Language acquisition depends on the social environment in which the child grows up and on language exposure. Thus, in addition to parents, extended family, peers and the media, the child is greatly influenced by educators. An early language child spends most of his / her time in kindergartens, so it is extremely important that educators are a good role model and provide a good and stimulating environment for the development of language acquisition.

Children are great creators of words and their meanings. If they find themselves in a situation where they need a new word, they will do so without hesitation. The number of words acquired by children grows rapidly, and the basics of the mother tongue are adopted by children from the age of three. Although the morphology of the Croatian language is very complex, they can already put words into sentences. According to Aladrović Slovaček (2019), children facilitate the acquisition of Croatian grammar in various ways and create their own children's grammar. Its features are: simplification, non-implementation of all grammatical rules, generalization of rules and the absence of any basic form. As children grow, they make fewer deviations and eventually acquire the grammar of the Croatian language.

The basic aim of this paper was to examine the language competence of children of early language age. The research was conducted in one kindergarten in a mixed nursery group. Thirteen children participated in the study. The research showed that children of early language age know and use age-selected lexemes with different deviations on the phonological, morphological and lexical level, and that they have a richer or weaker vocabulary depending on their age.

KEY WORDS: language acquisition, lexical features, grammatical features, educator, kindergarten

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. USVAJANJE JEZIKA.....	2
2.1. Teorije usvajanja jezika.....	4
2.2. Leksička razvojna obilježja	6
2.3. Gramatička razvojna obilježja	9
3. POTICAJI JEZIČNOGA USVAJANJA U VRTIĆU	11
4. ISTRAŽIVANJE	13
4.1. Opis uzorka.....	13
4.2. Opis instrumenta istraživanja.....	14
4.3. Ciljevi istraživanje	15
4.4. Hipoteze istraživanja	15
4.5. Rezultati.....	15
5. ZAKLJUČAK I RASPRAVA.....	20
6. POPIS LITERATURE.....	21
7. POPIS TABLICA	23
8. PRILOZI	24
Izjava o izvornosti završnog rada.....	35

1. UVOD

Dijete usvaja jezik bez napora i vrlo brzo. Ponajprije to uspijeva jer se mora sporazumijevati s okolinom pa mu je potrebna komunikacija u svakodnevnim komunikacijskim situacijama. U najranijoj dobi usvajanja jezika, dijete usvaja jezik spontano, uz pomoć mnogih stvaralačkih aktivnosti. Dijete jezikom može uspješno ovladati jedino komunicirajući s drugima. Kako bi dijete to ostvarilo treba imati zdravu okolinu, kako obitelj tako i odgajatelje, koji će mu pomoći da usvoji osnove jezika i govora.

Ovaj rad sastoji se od dva dijela, teorijskog i istraživačkog. U prvom dijelu govori se općenito o usvajanju jezika, na koji način se jezik treba razvijati kod djece te zašto su emocije presudne za mnoge elemente usvajanja i upotrebe jezika. Poglavlje o usvajanju jezika podijeljeno je na tri manja poglavlja – *Teorije usvajanja jezika*, *Leksička razvojna obilježja* te *Gramatička razvojna obilježja*. Ukratko su opisane ove teorije o usvajanju jezika: bihevioristička, socijalna, nativistička i kognitivistička. Nakon toga prikazana su leksička i gramatička razvojna obilježja karakteristična za djecu rane i predškolske dobi. U slijedećem poglavlju prikazani su poticaji jezičnoga usvajanja u vrtiću. Najvažniji poticatelji jezičnoga usvajanja u dječjem vrtiću jesu odgajatelji čiji zadatak je da na kreativan način u radu s djecom rane i predškolske dobi provode kvalitetne aktivnosti i budu dobar jezično – govorni uzor. U istraživačkom dijelu ispitane su jezične kompetencije djece rane jezične dobi, a ispitivanje je provedeno među djecom mješovite jasličke skupine starosti između dvije godine i jednog mjeseca i tri godine i devet mjeseci. Rezultati istraživanja pokazali su da djeca rane jezične dobi poznaju dobno odabrane lekseme i da imaju odstupanja na fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini.

2. USVAJANJE JEZIKA

Jezik je sustav glasovnih znakova specifičan za svaku jezičnu zajednicu koji služi za sporazumijevanje odnosno komunikaciju (jezik, hrvatska enciklopedija). To je način na koji se ljudi socijaliziraju i uče. Novorođenče dolaskom na svijet započinje komunikaciju s roditeljima. Svjesni da ono ne razumije značenje onoga što mu govore, roditelji imaju potrebu komunicirati s djetetom. Naime, osim genetske određenosti i kasnijega osobnoga djelovanja, jedan od najbitnijih čimbenika za usvajanje i razvoj jezika jest jezična okolina koja svjesno ili nesvjesno oblikuje dječji govor. Prvenstveno je to obitelj, a kasnije institucije u koje se dijete uključuje, ali i izvaninstitucijski činitelji – vrtić, mediji, vršnjaci i šira socijalna zajednica. (Vodopija, 2006)

Kenn i Masterson (2004) navode da se jezik ne poučava, nego razvija. To znači da djetetov jezik treba oblikovati i to na način da ga ne ispravljamo kada kaže nešto neispravno nego bismo trebali ponoviti što je reklo na ispravan način. Ako tražimo od djeteta da ponavlja za nama, da nas oponaša ili ga ispitujemo ono neće naučiti *zašto* i *kada* treba što izgovoriti. Nadalje, autori navode kako se jezik sastoji od pet sustava ili aspekata komunikacije koji uključuju glasove, značenje, poredak i oblike riječi te društvenu upotrebu jezika.

Jezik kojim čovjek govori drugačiji je od svih drugih bića na zemlji, stoga je i usvajanje jezika s jedne strane obična pojava, a s druge vrlo osebujna i nevjerojatna. Naime, sva djeca na svijetu uspješno usvajaju jezik u vrlo kratkom razdoblju i ovladavaju najrazličitijim jezičnim razinama, bez obzira kojem su jeziku izložena u prirodnim situacijama te načinu poučavanja. Djetetov je jezični razvoj povezan i s njegovim fizičkim, spoznajnim, osjećajnim, društvenim i komunikacijskim razvojem. (Aladrović Slovaček, 2019)

Prema Greenspan i Lewis (2004) emocije su presudne za mnoge elemente usvajanja i upotrebe jezika. Dojenčetu emocije omogućuju da se svrhovito glasa. Bez emocije i ophođenja, kao osnove, djetetu će biti teško razviti svrhoviti i smisleni jezik. Afektivne ili emocionalne interakcije na svakoj od tih razina, ne samo da potiču govorno-jezični razvoj, već i druga razvojna područja. Što je još važnije, emocije omogućuju umu da povezuje različita razvojna područja, kao što su vještine pamćenja, motorike, vizualno-prostornog orijentiranja i jezika.

Svrha usvajanja jezika je ostvaraj komunikacije te uspješno sporazumijevanje i socijalizacija u društvenoj zajednici. Prvi se jezik usvaja spontano, a ostalim jezicima osoba će ovladati tijekom vremena i obrazovanja. Prema vremenu usvajanja i stupnju ovladanosti

jezikom, dodjeljujemo im oznake L1 (J1) za prvi naučeni jezik, a za sve kasnije usvojene jezične idiome istoga materinskoga jezika ili za naučene strane jezike L2 (J2), L3 (J3) itd. (Pavličević–Franić, 2005) Studije o usvajanju jezika uglavnom utvrđuju razinu usvojenosti pravila standardnoga jezika i odstupanja od tih pravila u određenoj dobi, zanemarujući činjenicu da se i nestandardni oblici sustavno usvajaju. (Županović Filipin, 2015)

Sva će djeca progovoriti i usvojiti svoj materinski jezik, bez obzira na vrstu jezika ili prostor u kojem ga usvajaju. Nakon vrtića djeca nastavljaju svoje ovladavanje jezikom i u školskoj dobi. U ranoj dobi usvajanje jezik se poučava igrom i poticanjem jezičnih djelatnosti. Usvajanje materinskoga jezika u ranoj dobi odvija se u prirodnome okruženju. Dijete usvaja jezik brzo i bez napora. U idućem poglavlju bit će objašnjene neke od teorija usvajanja jezika koje pokušavaju objasniti na koji način dijete usvaja jezična pravila bez formalne poduke, brzo i to u vrijeme kada njegove kognitivne sposobnosti nisu potpuno razvijene. (Aladrović Slovaček, 2019)

2.1. Teorije usvajanja jezika

Znanstveno istraživanje jezičnoga usvajanja središnje je lingvističko područje 50-ih godina 20. stoljeća. Danas se usvajanjem jezika bave mnogi istraživači. Razne teorije o usvajanju jezika pokušavaju objasniti djetetovo ovladavanje jezikom. One se pojednostavljeno mogu podijeliti na iskustvene (empirističke), urođene (nativističke) i spoznajne (kognitivne). U radu ću ukratko prikazati bihevioristički pristup, socijalni pristup, nativistički pristup i kognitivistički pristup. (Aladrović Slovaček, 2019, prema: Kovačević, 1996)

Bihevioristička teorija, čiji začetnik B. F. Skinner 1926. objavljuje knjigu *Verbal Behaviour*, smatra usvajanje jezika naučenim ponašanjem pa ga uvjetuje stvaranjem asocijativnih veza između podražaja i odgovora. Bihevioristi smatraju da se jezik i govor uče imitacijom izričaja odrasle osobe što bi se moglo nazvati učenjem po modelu: auditivni/vizualni podražaj – odgovor na podražaj – potkrepljenje. (Aladrović Slovaček, 2019) Dakle, teoretičari koji zastupaju biheviorističku teoriju tvrde da se jezik i govor usvajaju oponašanjem izričaja odrasle osobe. Dijete sluša govorni model te ponavlja što je slušno percipiralo. Nakon toga slijedi pozitivna ili negativna reakcija govornog modela na ono što je dijete izreklo. U slučaju kada se dijete točno izrazi ono se treba poticati da izričaj što češće ponavlja i što brže usvoji, a ako je izričaj bio netočan i gramatički neispravan, reakcija će biti negativna. (Šego, 2009) Kritičari biheviorizma smatraju da je ponašanje polagan i spor proces, a djeca jezik uče vrlo brzo. Stoga su mišljenja da se jezično usvajanje ne može objasniti samo oponašanjem, jer se mnogi dijelovi jezika ne mogu oponašati i teško je objasniti biheviorističkom teorijom svladavanje gramatike, korištenje složenih jezičnih struktura koje dijete prije nije čulo, a samo ih izgovara.

Socijalna teorija učenje jezika objašnjava kao utjecaj okoline. Dakle, društveni kontekst je okvir unutar kojeg dijete kodira i dekodira jezični oblik i sadržaj priopćavanja. Jezik se uči kroz svakodnevne komunikacijske situacije, a motivirano je djetetovom željom za sporazumijevanjem. Važnu ulogu ima kod usvajanja jezika ima interakcija majke i djeteta i ostali čimbenici iz okoline. Pobornici socijalne teorije smatraju da se govor neće razviti ako za njegovu uporabu ne postoji svrha, razlog usvajanja, a to je ponajprije sporazumijevanje među ljudima. (Pavličević–Franić, 2005)

Autorica Šego (2009) u svom stručnom radu navodi da predstavnici nativističke teorije smatraju da su djeca uspješna u usvajanju jezika zbog posebne kognitivne i urođene sposobnosti. Noam Chomsky, tvorac generativne gramatike, smatra da dijete koje je izloženo

materinskom jeziku ima urođenu sposobnost usvajanja strukture toga jezika, iako djetetove kognitivne sposobnosti u ranom razvojnom razdoblju nisu još potpuno razvijene. (Šego, 2009) Urođeni mehanizam za usvajanje jezika zapravo je *univerzalna gramatika* koja djetetu omogućuje razumijevanje i usvajanje jezika. Prema nativističkoj teoriji, jezik se usvaja na dvjema razinama – na razini dubinske strukture (urođeno znanje o jezičnoj proizvodnji zajedničko svim jezicima) te na razini površinske strukture (pravila pomoću kojih dijete uči slagati riječi i izraze u pisanome ili usmenome/govornom obliku, a razlikuju se od jezika do jezika).

Začetnik kognitivne teorije D. I. Slobin smatra da su mnogi jezični oblici povezani s kognitivnim sposobnostima pa je usvajanje jezika moguće u onoj mjeri u kojoj se jezični oblici mogu uklopiti u kognitivne pojmove koje dijete posjeduje. Predstavnik kognitivne teorije J. Piaget ističe da spoznaja omogućuje učenje općenito, pa tako i učenje jezika. To znači da je razvijeno mišljenje nužan preduvjet za uspješan jezični razvoj. (Pavličević-Franić, 2005). Piaget je vjerovao da djeca moraju raspolagati moćnim mehanizmima za učenje koji im omogućuju konstituiranje novih slika o svijetu. Nedostaci kognitivističkog shvaćanja zapažaju se u tome što se na taj način ne može sasvim objasniti jezično procesuiranje, jer jezično razumijevanje i proizvodnja ne moraju uvijek biti rezultat postojanja semantičkoga koncepta na kognitivnoj razini djetetova razvoja. (Aladrović Slovaček, 2019)

Pavličević–Franić (2005) navodi kako svaka od ovih navedenih teorija ima razloge *za i protiv*. Bihevioristička teorija upitna je kada vrlo mala djeca samostalno proizvode i usvajaju složene rečenične strukture i kreativne jezične oblike, a nikad prije za takvu jezičnu produkciju nisu čula. Nativistička teorija nije prihvaćena, jer se zanemaruje fonologija i semantika, te iskustveni faktor u procesu usvajanja jezika. Nedostaci kognitivističke teorije su u tome što se na taj način ne može sasvim objasniti jezično procesuiranje, jer jezično razumijevanje i proizvodnja ne moraju uvijek biti rezultat postojanja semantičkoga koncepta na kognitivnoj razini djetetova razvoja. Nadalje, socijalna teorija ne može objasniti načine na koje dijete savladava jezične strukture. Dakle, možemo zaključiti da ni jedna od navedenih teorija ne objašnjava jezični razvoj u cijelosti, nego svaki od navedenih pristupa ima djelomično ispravne teze, ali ne pojedinačno nego svi zajedno. Usvajanje jezika složen je proces i na taj način mu treba i pristupiti. U idućim poglavljima će biti objašnjena, iako samo djelomično, leksička i gramatička razvojna obilježja koja također pokazuju opseg i složen proces usvajanja hrvatskoga jezika.

2.2. Leksička razvojna obilježja

Prema Aniću (2007) leksik jesu sve riječi nekog jezika ili narječja. Kako dijete raste tako imitira glasove, slogove i izgovara prve riječi. Djeca brzo usvajaju riječi i shvaćaju da one predstavljaju objekte, akcije i mišljenja. Usvojen broj riječi im brzo raste, a osnove materinskog jezika djeca usvoje sa svojih tri godine života. Tada već mogu slagati riječi u rečenice prema sintaktičkim i morfološkim pravilima. (Andrešić i sur., 2010) „Leksički je razvoj zasigurno najdinamičniji dio jezičnoga razvoja, cijeloga je života podložan čestim kvantitativnim i kvalitativnim promjenama, iako različitim intenzitetom u njegovim različitim razdobljima“. (Radić i sur., 2010:43) Engleski istraživači izračunali su da njihovi govornici do šeste godine imaju otprilike između šest i osam tisuća riječi. (Radić i sur., 2010)

Prema Aladrović Slovaček (2019) usvajanje riječi i njihovo pohranjivanje u mentalni leksikon vremenski je neograničen posao. Porastom kronološke dobi djeteta raste i razumijevanje odnosa među pojmovima, ali se isto tako s porastom kronološke dobi i boljom ovladanošću jezika usporava rječnički razvoj. Nadalje, djeca mnogo više riječi prepoznaju, nego što ih proizvode. Tako primjerice umjesto riječi *torta* može reći *rođendan*, a podrazumijevaju isto značenje. Dakle, ono značenje koje pridaju riječima nije uvijek jednoznačno i uvijek ovisi o konceptualnom razvoju.

Aladrović-Slovaček (2019) u svojoj knjizi navodi kako je D. Ricks, koji je napravio eksperiment s pitanjima imitacije i usvajanja jezika tijekom pojave prve riječi, riječi razvrstao u dvije osnovne skupine. Prva skupina su *dada-riječi*, a druga skupina su *riječi-nazivi*. Prvu skupinu riječi dijete imitira kada ih čuje u govoru odraslih, primjerice „mama“ ili „dada“. *Riječi-nazivi* pojavljuju se kasnije, primjerice *vau-vau* je pas, i dijete ih koristi usporedno s *dada-riječima*. Autorica nadalje navodi niz odlika po kojima se prva i druga skupina riječi razlikuje. *Riječi-nazivi* nisu gukanje kao *dada-riječi*, javljaju se samo u kontekstu u kojemu je prisutno ono što ta riječ imenuje i dijete se njome koristi samo u vezi s tim predmetom ili događajem. Isto tako dijete ne mijenja *riječ-naziv* koja mu se ponovi u uobičajeni izraz, jer kada jednom upotrijebi *riječ-naziv*, uopćava ih za druge predmete, primjerice *mica-maca* ostaje za mačku. Nadalje, dijete *riječi-nazive* uvijek izgovara s dosta uzbuđenja i revnosti, a kada netko spomene *riječ-naziv* kod djeteta se budi pažnja i ono uvijek pogleda u pravcu predmeta na koji se riječ odnosi. Kada odrasli spominju *riječi-nazive* dijete je nerijetko spremno ponoviti tu riječ. Tako se može zaključiti da su *dada-riječi* donekle imitirane, a *riječi-nazivi* potiču neusporedivo više imitiranja. U tablici je prikazano koliko dijete u određenoj dobi posjeduje riječi u svojem mentalnom leksikonu.

Tablica 1: Razvoj djetetova rječnika: Aladrović-Slovaček, 2019 prema: Kuvač Kraljević 2015

Dob u mjesecima	Broj riječi
12	9
14	25
16	57
18	114
20	212
22	345
24	574

U ranom jezičnom razvoju pojavljuju se inovacijski leksemi. To su dječje neološke tvorbe koje u govoru karakterizira nastanak „semantičke grješke“, pri čemu do izražaja dolazi razlika između normativne i komunikacijske gramatike. Takvi leksemi nastaju kao posljedica razlike između *gramatike govora*, koju dijete tek treba naučiti, i *logike govora*, koja je tipična za razinu pragmatične jezične komunikacije u fazi ranoga usvajanja jezika. (Pavličević–Franić, 2005.) Pavličević–Franić za primjer uzima riječ *konjica*. Riječ *konjica* u hrvatskome jeziku u značenju ostvaruje *konjaništvo*, *rod kopnene vojske*. Dijete koje ima za riječ *kobila* semantičku prazninu u svome leksemskome korpusu stvara inovacijski leksem koristeći se logikom govora umjesto gramatikom govora. Dakle, prema modelu odgajatelj – odgajateljica, dijete je stvorilo par konj – konjica, pri čemu *konjica* nema primarni sadržaj standardnog jezika, već se rabi u značenju *ženke konja*.

Dječji neologizmi nastaju zbog triju razloga: pragmatične jezične funkcije, slijeda psihičkoga i jezičnoga razvoja i zbog afektivnosti dječjega izričaja. (Aladrović-Slovaček, 2019) Autorica navodi kako su u zagrebačkim vrtićima provedena istraživanja koja pokazuju da djeca između treće i šeste godine učestalije stvaraju semantičke neologizme, a između sedme i desete godine više se očituju gramatički neologizmi. Neologizmi su češći u predškolskoj dobi, nego u školskoj te su to najčešće imenice, zatim glagoli pa pridjevi.

Rječnik je uvijek u razvoju. Neke se riječi više ne koriste, a s druge strane na dnevnoj bazi rječnik se obogaćuje novim riječima. O'Grady navodi tri postupka kojima se iz već postojećih riječi, stvaraju nove riječi – konverzacija, derivacija i slaganje. Konverzacija je kada već postojeće i usvojene riječi započinjemo upotrebljavati u novom kontekstu. Derivacija je

postupak kojim dodajemo nastavak koji riječima daje novo značenje primjerice nastavak –ač u riječima *svirač* i *plivač*. Primjeri trećeg postupka, u kojem se sastavljaju riječi kako bi se dobila nova riječ sa sasvim novim značenjem, su *riba* i *lov* = *ribolov* ili *drvo* i *red* = *drvored*. Djeca ne uče samo nove riječi, nego sama ponekad osmisle nove riječi. Četverogodišnje istraživanje pokazalo je kako je dijete proizvelo 1351 novih imenica, to je skoro jedna riječ dnevno. Djeca su veliki tvorcii riječi i njihova značenja. Kada su u situaciji u kojoj im treba nova riječ oni će ju načiniti bez ustručavanja. Djeca na ovaj način otkrivaju vlastiti jezik. (O'Grady, 2005)

2.3. Gramatička razvojna obilježja

Gramatika je vrlo složena stoga i nije neobično čuti kada netko komentira da je nešto gramatički nepravilno pa je tako zadivljujuće kojom ju brzinom i lakoćom djeca usvajaju. U različitim jezicima različiti je poredak riječi i različita su pravila koja djeca usvajaju. Dijete mora ovladati time kako bi smisljeno moglo povezati riječi u rečenici. (Kenn i Masterson, 2004)

Kad djeca počnu proizvoditi skupine glasova koje odrasli prepoznaju kao riječi, neko se vrijeme zadržavaju na toj tzv. *holofrastičnoj fazi upotrebe jezika*. Karakteristično za tu fazu je da dijete ne imenuje njima samo neki predmet, osobu ili situaciju, nego izražava i svoj odnos prema njima. *Holofraza* je iskaz od jedne riječi. Iskazi djece u toj dobi maksimalno su informativni u kontekstu u kojem se pojavljuju. Primjerice, ako dijete želi jabuku, vjerojatnije je da će reći *jabuka* nego *hoću*, a ako mu se nudi jabuka, a ono je ne želi, odgovor će najvjerojatnije biti *ne*. Pomoćni glagoli, zamjenice i sve riječi koje nemaju značenje samo za sebe, kao što to imaju glagoli i imenice Roger Brown naziva *funktorima*. Kako se govor postepeno razvija i rečenica popunjava, tako dijete počinje upotrebljavati funktore. (Vrsaljko i Paleka, 2019)

Predškolsko dijete koje se uspješno govorno sporazumijeva nije završilo sa svojim govornim razvojem. Ono i dalje povećava svoj rječnik, razvija pragmatiku te nastavlja usvajati složenije gramatičke strukture kojima će ovladati modelom paradigmatškoga prijenosa. Već usvojeni morfološki oblici pomoći će mu da lakše i uspješnije savlada nove i složenije oblike. (Aladrović Slovaček, 2019) Autorica dalje navodi kako su istraživanja pokazala da ovladavanje osnovama materinskoga jezika djetetu uspijeva oko treće – četvrte godine. Tada se javljaju gotovo sve vrste gramatičkih oblika te pretjerana uopćavanja ili preširoka primjena pojedinih pravila. Između šeste i sedme godine dijete svlada većinu padeža i složenih oblika, a poslije se usvajaju složeniji i idiomatski dijelovi jezičnoga sustava.

Pavličević–Franić (2005) u svom istraživanju pokazuje da djeca u najvećem broju stvaraju imenice (45,3%) i glagole (36,3%), iza njih slijede pridjevi (13,6%) te ostale vrste riječi (4,8%). Morfologija hrvatskog jezika uključuje sklonidbu, sprezanje, komparaciju, vrste riječi, morfeme i tvorbu riječi. Morfološki razvoj možemo podijeliti na tri stupnja: usvajanje pojedinačnih riječi, preširoka uporaba pravila i ovladavanje iznimkama od općih pravila. (Aladrović Slovaček, 2019 prema: Jelaska, 2005).

Temeljna komunikacijska jedinica jest rečenica. Bez rečenica teško je zamisliti komunikaciju, jer riječi ponekad ne znače ništa izvan konteksta koji omogućuje razumijevanje

njihova značenja. Prva faza razvoja dječjih rečenica su štire rečenice s dva ili tri člana. U drugoj fazi se oni dijelovi koji nedostaju upotpunjuju velikom brzinom. Odrastanjem dijete proširuje rečeničnu strukturu na dvije, tri ili više riječi. Na taj način se mijenja i gramatička i semantička razina rečenice jer višečlana struktura omogućuje i bolje razumijevanje. (Aladrović Slovaček, 2019)

Istraživanja su pokazala da hrvatska djeca najprije usvajaju prezent, potom imperativ što zasigurno ovisi o morfološkoj strukturi jezika. Nadalje, djeca u hrvatskome jeziku najčešće koriste oblike treće osobe jednine prezenta, a ona s kajkavskog govornog područja često pri tome rabe nastavak *ju*. Na primjeru imeničke morfologije vidljivo je da djeca, kako bi lakše usvojila sklonidbeni sustav, stvaraju svoj vlastiti jezični sustav. Obilježja te gramatike su: pojednostavljivanje, neprovođenje svih gramatičkih pravila, poopćavanje pravila i nepostojanje niti jednoga temeljnoga oblika. Osim toga, djeca u ranome jezičnome razvoju pribjegavaju tvorbi umanjenica koje su posljedica česte roditeljske upotrebe. S porastom kronološke dobi djeca prave manji broj odstupanja i s vremenom usvajaju gramatiku hrvatskoga jezika. (Aladrović Slovaček, 2019)

3. POTICAJI JEZIČNOGA USVAJANJA U VRTIĆU

Odgajatelj ima vrlo važnu ulogu u jezičnom usvajanju djeteta. Budući da dijete provodi većinu dana s odgajateljem, on mu mora biti što bolji primjer u načinu izražavanja i dobar govorni uzor. Osim toga odgajatelj treba osigurati dobro i poticajno okruženje za razvoj jezičnoga usvajanja. Poticaje jezičnoga usvajanja u vrtiću treba integrirati u većinu centara dnevnoga boravka. Odgajatelj treba osigurati djeci kvalitetne jezične sadržaje kako bi dijete također zadovoljilo svoju prirodnu znatiželju. (Velički i Katarinčić, 2011)

Stručnjaci za jezično-govorni razvoj djeteta upozoravaju da izravnim poučavanjem djeca budu pasivna i manje društvena te je u skladu s tim usvajanje u vrtiću najbolje pretvoriti u igru i zabavu. Dijete treba poticati na razgovor o temama koje ga zanimaju, na postavljanje pitanja i izricanje mišljenja te strpljivo odgovarati na njegova pitanja. U radu s djecom rane i predškolske dobi važno je provoditi kvalitetne aktivnosti koje treba izmjenjivati svakih pet do deset minuta. Ako se aktivnosti provode dulje dijete će, zbog kratke koncentracije, izgubiti zanimanje za aktivnost i postat će mu dosadna i preduga. Odgajatelji moraju na kreativan način pomoći djeci u usvajanju jezika koristeći pri tome razne metode, primjerice razgovarajući s djecom o knjigama. Na taj način ih potiču da povezuju priču, da se precizno izražavaju, također odgajatelji trebaju dopuniti i proširiti njihove odgovore. (Šego, 2009)

Djeca predškolske dobi vrlo brzo razvijaju svoj govor. Poboljšava im se izgovor, vokabular im je obogaćen s mnogim novim riječima i rečenice su oblikovanije. Dok jedna skupina djece mlađe predškolske dobi pogrešno i nerazgovijetno izgovara pojedine riječi i glasove, druga već s tri godine čisto i ispravno izgovara riječi. Dakle, usvajanje i razvoj jezika ne ovisi samo o fazi razvoja govora već i mogućnostima svakog pojedinog djeteta. Kroz razne logopedске igre djeca razvijaju slušnu pažnju, poboljšavaju svoj izgovor, povezuju izgovorene riječi s predmetom ili slikom, stabilizira im se glas, pravilno oblikuju rečenice, odgovaraju na pitanja i govore sa smislom. Osim toga ove igre potiču logičko zaključivanje, utječu na razvoj djetetovog mišljenja, pamćenja i pažnje. Logopedi se koriste raznim igrama i na zanimljiv način utječu na bogaćenje vokabulara djece, razvoj slušno-verbalne pažnje i razlikovanje imenica, glagola i pridjeva (Posokhova, 2010).

U suvremenoj koncepciji odgoja i obrazovanja igra zauzima važno mjesto jer djetetu olakšava usvajanje novih znanja, sposobnosti, vještina i stvaranje navika. Jezične se igre mogu definirati kao prostor u kojem se i odrasli i djeca oslobađaju u vlastitome jeziku, u kojemu intuitivno uživaju ovladavajući pravilima ili ih kršeći. Djeca, igrajući se, uče lakše, brže i

zanimljivo usvajaju jezične obrasce i jezično znanje. U ranome poučavanju materinskoga jezika potrebno je djecu poučavati igrom kako bi jednostavnije i lakše učila jezične sadržaje koji im čine problem ili su zahtjevni i suhoparni. (Aladrović Slovaček, 2019)

Igra je djetetovo najprirodnije okruženje i oblik života u kojem najlakše i najbrže uči. Također je praćena osjećajem zadovoljstva i ugone, ispunjena je ritmom i harmonijom. Možemo zaključiti da je jezično usvajanje najjednostavnije poticati kroz igru od najranije dobi. Ako želimo da dijete kreativno djeluje u jeziku i da bude sposobno za izražavanje trebamo mu pružiti mogućnost slušanja različitih kvaliteta govora, njihovo prisvajanje i na temelju toga opažanje i razumijevanje smisla. Takvo iskustvo dijete stječe slušanjem priča, bajki, poezije, ali i kroz jezične igre u kojima se može izraziti. (Velički i Katarinčić, 2011)

4. ISTRAŽIVANJE

U veljači 2021. godine provedeno je kratko istraživanje u dječjem vrtiću u mješovitoj jasličkoj skupini. Svi rezultati upotrijebljeni su isključivo u ovom radu.

4.1. Opis uzorka

U istraživanju je sudjelovalo trinaestero djece, od čega sedam dječaka i šest djevojčica. Najmlađi ispitanik imao je navršene dvije godine i jedan mjesec, a najstariji ispitanik tri godine i devet mjeseci. Ispitivanje je provedeno kroz nekoliko tjedana.

Tablica 2: Dobna starost i spol ispitanika

Dječaci	Djevojčice
2 godine i 1 mjesec	2 godine i 1 mjesec
2 godine i 2 mjeseca	2 godine i 1 mjesec
2 godine i 8 mjeseci	2 godine i 3 mjeseca
2 godine i 9 mjeseci	2 godine i 10 mjeseci
3 godine i 3 mjeseca	3 godine i 2 mjeseca
3 godine i 8 mjeseci	3 godine i 4 mjeseca
3 godine i 9 mjeseci	

4.2. Opis instrumenta istraživanja

Instrument istraživanja bile su fotografije koje sam preuzela s mrežnih stranica i slikovnice prikladne njihovoj dobi. Fotografije koje sam preuzela s mrežnih stranica prikazuju voće, povrće i hranu općenito. Pojmovi koji su bili na fotografijama: salata, brokula, ljuta paprika, grašak, bundeva, krumpir, češnjak, mrkva, luk, krastavac, patlidžan, rajčica, jaja, kruh, juha, meso s roštilja, banane, grožđe, kokos, mango, lubenica, breskva, borovnica, naranča, jabuka, limun, kiwi, kupina, kruška, ananas, jagoda, papaja, džem od jagoda, sladoled, bomboni i lizalice, čokolada i rođendanska torta. Također sam s mrežnih stranica preuzela fotografije koje prikazuju osobe koje rade sljedeće radnje: *Pranje ruku, Dijete jede, Djeca se igraju, Dječak skače na trampolinu, Dječak piše domaću zadaću, Plivač pliva u moru, Žena usisava i posprema sobu dnevnog boravka, Žena i muškarac trče, Žena umiva lice, Dijete oblači hlače, Mama i kći peru zube, Beba spava, Žena vozi auto, Muškarac i žena plešu, Muškarac vozi bicikl, Čovjek skija, Žena pije vodu iz boce, Muškarac i žena zajedno kuhaju*. Nadalje, koristila sam tri slikovnice prikladne za njihovu dob, a to su *Rječnik 1 – 4. Životinje* koji prikazuje mnoge životinje po poglavljima: *Životinje u kući, Životinje u vrtu, Životinje na selu, Životinje uz vodu, Životinje u šumi i Životinje u zoološkom vrt*. Osim toga, koristila sam slikovnicu s dobno odabranim leksemima, a to su: cvijet, šalica, jabuka, plišani medvjedić, čizme, stablo, patka, kuća, automobil, sunce, jagoda, čarape, lopta, vlak, kocke, majica. Posljednja slikovnica koju sam koristila je *Igraj se i otkrij suprotnosti* u kojoj je na zabavan i zanimljiv način prikazan odnos suprotnih pojmova (veliko – malo, visoko – nisko, ispred – iza, hladno – toplo, brzo – sporo, vani – unutra, staro – novo, glasno – tiho, prljavo – čisto, tužno – sretno). Također sam koristila poster *Ponašam se pristojno* i drvene boje. U ovom istraživanju zanimalo me kakav je leksik djeteta rane dobi, kako izgovara pojedine riječi, koje glasove izostavlja, koje izvedenice proizvodi, te na koji način slaže rečenice.

4.3. Ciljevi istraživanje

Temeljni cilj ovog istraživanja bio je ispitati jezičnu kompetenciju djece rane jezične dobi, a iz temeljnog cilja proizašla su i dva problema:

1. Ispitati leksičko i jezično poznavanje životinja, hrane, dobno odabranih leksema, suprotnosti i radnje
2. Ispitati odstupanja na fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini

4.4. Hipoteze istraživanja

1. Očekuje se da djeca mješovite jasličke skupine prepoznaju većinu životinja, hranu i dobno odabrane lekseme. Očekuje se da suprotnosti i radnje uglavnom prepoznaju starija djeca iz mješovite jasličke skupine
2. Očekuje se da postoje odstupanja na fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini

4.5. Rezultati

Prvi postavljeni cilj bio je ispitati leksičko i jezično poznavanje djece rane dobi kroz pojmove životinja, hrane, dobno odabranih leksema, suprotnosti i radnje. Iz toga je proizašla hipoteza da djeca mješovite jasličke skupine uglavnom mogu prepoznati većinu prikazanih životinja, hranu te dobno odabrane lekseme, a da suprotnosti i radnje uglavnom prepoznaju starija djeca iz skupine. Vidljivo je da djeca prepoznaju većinu leksema. Pri imenovanju uglavnom koriste umanjnice, također neke glasove ispuštaju, neke izostavljaju, a neke pogrešno izgovaraju. Neke riječi prepoznaju, ali ih ne znaju imenovati pa ih opisuju. Primjerice *papanje* – fotografija mesa s roštilja, *samo dim* – vlak, *u kuhinji radila čaj* – šalica, *koji bocka i hoda* – jež, *samo fuj* – luk. Nadalje, ako ne prepoznaju neki pojam imenuju ga onom koji je sličan njemu (*pauk* – muha, *miš* – hrčak, *konj* – krava, *ptičica* – papiga, *konjić* – koza, *vuk* – lisica, *konj* – deva, *ljama* – srna). Dok opisuju radnje uglavnom koriste jednu ili dvije riječi (glagole – imenice). Djeca starija od tri godine prepoznaju gotovo sve radnje koje su prikazane na fotografijama, a djeca od druge do treće godine su različito odgovarala. Tako jedno dijete prepoznaje samo jednu glagolsku radnju, drugo dvije, treće tri, četvrto osam, peto četrnaest, šesto petnaest, a sedmo, koje je ujedno i najmlađe, prepoznaje sve. Samo jedno dijete, između druge i treće godine, prepoznaje suprotnosti. Djeca starija od tri godine prepoznaju neke suprotnosti, uz stalni poticaj i mnoga potpitanja. Pojedina djeca, kada nisu znala imenovati određene lekseme, ponavljala su pitanja *Šta je ovo zove to?*, *Šta je ovo zove?*, *To?*, *Ovo to?*.

Mlađa djeca su bila nezainteresirana za imenovanje i imala su kratku pažnju što je rezultiralo i s manje odgovora.

Drugi cilj bio je ispitati koja su odstupanja na fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini, a iz toga je proizašla hipoteza da se očekuju mnoga odstupanja na fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini. Na fonološkoj razini uočeno je da djeca zamjenjuju glasove, ispuštaju glasove, neke glasove pogrešno ili iskrivljeno izgovaraju.

Tablica 3: Neki primjeri odstupanja na fonološkoj razini

Zamjena glasova	Ispuštanje glasova	Pogrešno/iskrivljeno izgovoreni glasovi
<i>laf – lav</i>	<i>tičica – ptičica</i>	<i>kuca - kuća</i>
<i>bubmala – bubamara</i>	<i>mamun/mun – majmun</i>	<i>ptičica – ptičica</i>
<i>trava - krava</i>	<i>kokodil - krokodil</i>	<i>bocica – bočica</i>
<i>lebenica – lubenica</i>	<i>pigvin – pingvin</i>	<i>kucica – kućica</i>
<i>liba – riba</i>	<i>čime - čizme</i>	<i>mis – miš</i>
<i>nalančasta - narančasta</i>	<i>cta – crta</i>	<i>cvjetic – cvjetić</i>
<i>prava/plaja – plava</i>	<i>tči – trči</i>	<i>žilafa – žirafa</i>
<i>pele – pere</i>	<i>iba - riba</i>	<i>vlakič – vlakić</i>
<i>duta – žuta</i>	<i>oca – ovca</i>	<i>nalanca – naranča</i>
<i>divo/duvo – drvo</i>	<i>kuka – kruška</i>	<i>kluska – kruška</i>
<i>delena – zelena</i>	<i>nana – banana</i>	<i>čokolada – čokolada</i>
<i>lakić – vlakić</i>	<i>nam – znam</i>	<i>skace – skače</i>
<i>juhita – juhica</i>	<i>ato – auto</i>	<i>jez – jež</i>
<i>skate – skače</i>	<i>sinja – svinja</i>	<i>puz – puž</i>
<i>klava – krava</i>	<i>konjača – kornjača</i>	<i>pišu – pišu</i>
<i>vjevelica – vjeverica</i>	<i>kuh – kruh</i>	<i>zadaca – zadaća</i>
<i>zeblja – zebra</i>	<i>zeba - zebra</i>	<i>puše – puše</i>
<i>nalanca – naranča</i>	<i>mija – zmija</i>	<i>smece – smeće</i>
<i>kluska – kruška</i>	<i>on – slon</i>	<i>muz – muž</i>
<i>sjetan – sretan</i>	<i>mata – maca (mačka)</i>	
<i>igjaju – igraju</i>	<i>saoled – sladoled</i>	

Nadalje, uočeno je da djeca koriste riječi kojima im se tepalo. Tako primjerice dok promatraju fotografije hrane idu *am, am, am*, vlakić je *tu – tu*, magarac je *ia – ia*, umjesto glagola jede koriste *papa*.

Na morfološkoj razini vidljivo je da djeca koriste prezent. Obzirom da je istraživanje provedeno na kajkavskom govornom području vidljivo je da često koriste nastavak -ju za treću osobu jednine. Tipična je i kajkavska tvorba umanjenica motiviranih imenicama muškog, ženskog i srednjeg roda. To su primjerice: *rajnglice* (zdjelice), *pesek* (psić), *stiekek* (striček), *sapunkek* (sapun). Nadalje, vidljivo je kako si djeca pojednostavljuju gramatiku i stvaraju svoju *dječju gramatiku*. Tako možemo vidjeti da tvore umanjenice (*peje juke sapunkekom; štampice – štrample*), ne upotrebljavaju glasovne promjene (*pečeju palačinke*), koriste različite sufikse (*tučaju – trče*). Nadalje, ne provode sva gramatička pravila. Tokom ispitivanja, na fotografiji na kojoj je bila prikazana torta, dijete je reklo da vidi rođendan. Govorim djetetu da je to torta, na što ono odgovara *Ja bi papala torta, ja bi puhat*.

Tablica 4: Neki primjeri odstupanja na morfološkoj razini

Radnje prikazne na fotografijama	Odgovori ispitanika
Pranje ruku.	<i>Pele luke; Peje juke; Tata ovo; Peje juke sapunkekom; Peje vuke.</i>
Dijete jede.	<i>Papa.; Jede</i>
Djeca se igraju.	<i>Baby; Peseju; Se igjaju; Igraju se; Balonkike fataju; Igaju se sa lopticama</i>
Dječak skače na trampolinu.	<i>Skoči; Skace; Skate; Iga se na tatapulinu; Skake; Gol se igra</i>
Dječak piše domaću zadaću.	<i>Cta; Boja; Radi kolu; Piše</i>
Plivač pliva u moru.	<i>Taj je usta. Kupa.; Kupa se; Piva; Molu se igra; Kupa se stiekek</i>
Žena usisava i posprema sobu dnevnog boravka.	<i>Neš adi; Suši time; Cisti</i>
Žena i muškarac trče.	<i>Tči; Tučaju; Tlčaju; Tce</i>
Žena umiva lice.	<i>Ovak (pokazuje rukama kako ona umiva lice); Puha nos; Pere se; Peje usta</i>
Dijete oblači hlače.	<i>Beba bučiti; Obuce se; Moja se obuć; Ublači se; Opaja je; Obaca se</i>

Mama i kći peru zube.	<i>Zub pele; Pejeju zube; Mama; Pajaju zube; Peju zube; Pejeju ube; Pejeju zubice</i>
Beba spava.	<i>Beba ide spavat; Beba pava; Aja; Beba pava; Beba spava u krevetu; Lega je; Pava; Jezi i spava; Spava</i>
Žena vozi auto.	<i>Vozi auto; Ozi; Vozi; Vozi ato; Vozi autom</i>
Muškarac i žena plešu.	<i>Pesu; Peseju; Pleseju; Pjesaju</i>
Muškarac vozi bicikl.	<i>Pa bicikl; Jozi bicikl; Tikel; Vozi bobicikol; Vozi na ciklu; Vozi se na pakica; Stikek vozi bikikel; Vozi sa bitikom</i>
Čovjek skija.	<i>Mogu ja skijanje; Jakaju; On je na snegu; Sanjka se na snijegu; Guda; Vozi na po snegu</i>
Žena pije vodu iz boce.	<i>Vodice ide popit; Pije; Pije vodu; Pije vode</i>
Muškarac i žena zajedno kuhaju.	<i>To je kuhinje; Kuhaju; Oni kuhaju; Pečeju pačinke; Kuhaju nesto; Pece u kuhinji</i>
Zagrljeni dječaci.	<i>Grle se; Grliju se i smiju; Smije se</i>
Djevojčica se ljulja na ljuljački.	<i>Ljuljaju; Ljulja se; Jujaju</i>
Dječak posprema svoje stvari.	<i>Posprema; Posprema igračke; Pospema stavi</i>
Djevojčice pišu zadaću.	<i>Pisu zadacu; Crtaju; Gedaju</i>
Djevojčica baca smeće u kantu.	<i>Baca smece; Baca u smeće; Skuplja smeće</i>
Djevojčica kiše i drži maramice u ruci.	<i>Puse nos; Puši nos; Puno papiva i tpa ustima papiv</i>
Djevojčice dijele međusobno stvari.	<i>Pomagaju si</i>
Dječak pomaže dječaku koji je pao da ustane.	<i>Pomagaju; Pomažaju</i>
Dječak šeće psa i pozdravlja stariju gospođu koju susreće na ulici.	<i>Vuče pesa, a baka ide u kuću; Gedaju cestom</i>

Djeca uglavnom koriste imenice i glagole u razgovoru. Djeca starija od tri godine ponekad koriste brojeve ili pridjeve pri opisivanju (*pes i tri pesa, tri prasaca, tri koke, dve mace, mali pivic (pilić), male divlje svinje, stasni (strašni) lav*), a na poticaj koriste druge pridjeve.

Nadalje, uglavnom sva djeca znaju imenovati boje, ali ih ne mogu ih sva i prepoznati. Tako primjerice imenuju zelenu žutom, crvenu žutom, zelenu plavom, žutu plavom itd. Što se tiče suprotnosti, od trinaestero ispitanika, šestoro ne razumije niti prepoznaje suprotnosti. Ostali prepoznaju samo neke. Bili su im ponuđeni ovi pridjevi: visoko, nisko, toplo, hladno, brzo, sporo, veliko, malo, unutra, vani, prljavo, čisto, sretno, tužno, u, izvan, ispred, iza. Dijete, ako nije znalo prepoznati što slika prikazuje, reklo bi *tu* i pokazalo prstom (na moje pitanje stoji li pas ispred ili iza kućice dijete je odgovorilo *tu* i pokazalo prstom sliku psa).

Odstupanja na leksičkoj razini koja su se pokazala u ovom istraživanju prikazana su u nastavku. Uočeno je kako djeca koriste *riječi-nazive*. Oni im posebno privlače pažnju stoga ih izgovaraju revno, s puno pažnje i izgovaraju ih koristeći cijelo tijelo kako bi opisali navedeni leksem. Tako je primjerice *mica maca riječ-naziv* za mačku, *beee* je ovca, *mu* je krava, *tu-tu/samo dim* je vlak, *ici bici spajder* je naziv za pauka, *oink oink pase* je naziv za svinju, *tica hu hu* je sova. Ono što je nadalje uočeno je stvaranje mnogih neologizama. Najčešće je to zamjena ili dodavanje/oduzimanje glasova. Nekih od primjera su *tičice – ptičice*, *bučiti – oblačiti*, *sjetan – sretan*, *konjača – kornjača*, *pingo – pingvin*, *koke – kocke*, *lubena – lubenica*, *bobicikol – bicikl*, *boca – šalica*, *tatpulin – trampulin*, *oniok – luk*, *kavot – mrkva*, *plokula – brokula*, *ljubica – ljubičasta*, *pala – plava*. Kako je već navedeno u radu, istraživanje je provedeno na kajkavskom govornom području, stoga postoje mnoge dijalektalne riječi koje djeca koriste, ali i engleske riječi kojim su današnja djeca posebno izložena.

Tablica 5: Neki primjeri odstupanja na leksičkoj razini

Dijalektalne riječi	Engleske riječi
<i>peso/pesek/pes</i> (pas), <i>peseju/pleseju</i> (plešu), <i>pejeju/pajaju</i> (peru), <i>paladajz/tabadajz</i> (rajčica), <i>tučaju</i> (trče), <i>pečeju</i> (peku), <i>pajcek</i> (svinja), <i>stikek</i> (stric), <i>rajnglice</i> (zdjelice), <i>zmazan</i> (prljav), <i>pomagaju si</i> (pomažu si), <i>grliju se</i> (grle se)	<i>čiken</i> (kokoš), <i>baterflaj</i> (vilin konjic), <i>ent</i> (mrav), <i>flamingo</i> (plamenac), <i>mus</i> (vodenkonj), <i>večtebls</i> (povrće), <i>oniok</i> (luk), <i>kavot</i> (mrkva), <i>epl</i> (jabuka), <i>ajs krim</i> (sladoled), <i>bejbi</i> (djeca), <i>spajder</i> (pauk), <i>blu</i> (plava)

5. ZAKLJUČAK I RASPRAVA

U istraživanju je glavni cilj bio ispitati kakva je jezična kompetencija djece rane jezične dobi putem raznih instrumenata koji su prikladni njihovoj dobi. Iz toga cilja proizašla su dva problema. U prvom je bio cilj leksičko i jezično poznavanje djece rane jezične dobi. Zanimljivo je da djeca bez obzira što ne znaju pojam, imenuju ga pojmom koji je njemu sličan. Nadalje, riječi koje ne mogu prepoznati opisuju iz svog vlastitog iskustva. S obzirom na godište djeca starije životne dobi imaju bogatiji rječnik i mogu koristiti složenije rečenice. Drugi problem bio je ispitati koja su odstupanja na fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini. Djeca rane jezične dobi zamjenjuju glasove, ispuštaju glasove, neke glasove pogrešno ili iskrivljeno izgovaraju, stvaraju mnoge novotvorenice i koriste dijalektalne riječi. Osim toga, djeca si pojednostavljaju gramatiku i stvaraju svoju *dječju gramatiku* – tvore umanjenice, ne upotrebljavaju glasovne promjene, koriste različite sufikse i ne provode sva gramatička pravila. Iz svega navedenog možemo zaključiti da djeca rane jezične dobi poznaju i koriste dobno odabrane lekseme uz različita odstupanja na fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini. Vidljivo je da s obzirom na dob djeca imaju bogatiji ili slabiji rječnik, te znaju prepoznati pridjeve i glagole.

Bitno je uočiti da se jezik ne poučava, nego razvija. Djetetov jezik moramo oblikovati, ali ga ne ispravljati dok ono govori, jer ono na taj način neće naučiti *zašto* i *kada* treba što izgovoriti. Nego ga trebamo kroz stalne poticaje i igre naučiti novim jezičnim kompetencijama. Ono će naučiti nove lekseme i na koji način ih treba upotrebljavati. Osim roditelja, najbitniju ulogu u ranom razdoblju imaju odgajatelji. Odgajatelj mora biti dobar primjer u izražavanju, dobar govorni uzor te mora osigurati dobro i poticajno okruženje za razvoj jezičnoga usvajanja.

Može se zaključiti da su djeca veliki tvorci riječi i njihovih značenja. Sposobni su načini riječ koja će im poslužiti u nekoj situaciji. Oni znaju što žele i ne ustručavaju se igrati sa svim alatima za tvorbu riječi. Djeca su izvanredno dobra u pronalaženju značenja za riječi i riječi za značenje. Oni su sposobni za ovaj zadatak prije nego što započnu učiti govoriti, možda baš zato što im riječi i njihova značenja pomažu organizirati i kategorizirati zbunjujući svijet koji ih okružuje. (Aladrović Slovaček, 2019)

6. POPIS LITERATURE

1. Aladrović Slovaček, Katarina (2019). *Od usvajanja do učenja hrvatskoga jezika*. Zagreb: Alfa d.d.
2. Andrešić, Danica; Benc Štuka, Nada; Gugo Crevar, Neda; Ivanković, Iva; Mance, Vesna; Mesec, Iva; Tambić, Maja. *Kako dijete govori? Razvoj govora i jezika, najčešći poremećaji jezično-govorne komunikacije djece predškolske dobi*. Velika Gorica: Planet Zoe d.o.o.
3. Anić, Vladimir (2007). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Europapress Holding d.o.o. i Novi Liber d.o.o.
4. Apel, Kenn i Masterson, Julie J. (2004). *Jezik i govor od rođenja do 6. godine – Od glasanja i prvih riječi do početne pismenosti – potpuni vodič za roditelje i odgojitelje*. prilagodila: Ilona Posokhova, Lekenik: Ostvarenje d.o.o.
5. Greenspan I., Stanley i Lewis, Diane (2004). *Program emocionalnog poticanja govorno-jezičnog razvoja*. Lekenik: Ostvarenje d.o.o.
6. jezik. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 4. 6. 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=29130>
7. Largo, Remo H. (2013). *Sretno djetinjstvo. Odgoj i razvoj djeteta do četvrte godine života*. Zagreb: Mozaik knjiga d.o.o.
8. O'Grady, William (2005). *How Children Learn Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
9. Pavličević-Franić, Dunja (2005). *Komunikacijom do gramatike*. Zagreb: Alfa d.d.
10. Posokhova, I. (2010). 200 logopedskih: učimo govoriti, razumjeti i misliti. Zagreb: Planet Zoe.
11. Radić, Željana, Kuvač Kraljević, Jelena, Kovačević, Melita (2010). *Udžbenik kao poticaj ili prepreka leksičkomu razvoju*, u: Lahor – časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik, vol. 1, no. 9, str. 43-59
12. Šego, Jasna (2009). *Utjecaj okoline na govorno – komunikacijsku kompetenciju djece; Jezične igre kao poticaj dječjem govornom razvoju*, u: GOVOR, vol. 26, no. 2, str. 119-149
13. Velički, Vladimira i Katarinčić, Ivanka (2011). *Stihovi u pokretu*. Zagreb: Alfa d.d.
14. Vodopija, Irena (2006). *Dijete i jezik: od riječi do SMS-a*. Osijek: Matica hrvatska, Ogranak Osijek.

15. Vrsaljko, Slavica i Paleka, Petra (2019). *Pregled ranoga govorno-jezičnoga razvoja*, u: *Magistra Iadertina*, vol. 13, no. 1, str. 139-159
16. Županović Filipin, Nada (2015). *Usvajanje govora kod dvodijalektalnoga djeteta: jezični razvoj, utjecaji i ishodi*, u: *JEZIKOSLOVLJE*, vol. 16, no. 2-3, str. 275-305

7. POPIS TABLICA

Tablica 1: <i>Razvoj djetetova rječnika: Aladrović-Slovaček, 2019 prema: Kuvač Kraljević 2015</i>	7
Tablica 2: <i>Dobna starost i spol ispitanika</i>	13
Tablica 3: <i>Neki primjeri odstupanja na fonološkoj razini</i>	16
Tablica 4: <i>Neki primjeri odstupanja na morfološkoj razini</i>	17
Tablica 5: <i>Neki primjeri odstupanja na leksičkoj razini</i>	19

8. PRILOZI

U drugom mjesecu ove godine provela sam kratko istraživanje u svojoj mješovitoj jasličkoj skupini. Rezultati istraživanja su slijedeći.

Djevojčica K.M. (3 godine i 2 mjeseca)

Riječi koje prepoznaje i imenuje (u zagradi ono što slika zapravo prikazuje):

Životinje: *maca* (mačka), *pauk*, *ptičica* (papiga), *muha*, *miš* (zec), *miš*, *riba*, *peso* (pas), *morski pas* (kornjača), *puževi* (jedan puž), *tičice* (kanarinac), *bubamala* (bubamara), *mu* (ovca), *mu* (krava), *trava* (tele), *patka* (roda), *kokice* (kokoš), *konjić* (konj), *konjić* (koza), *liba* (riba), *žaba*, *patka*, *laf* (lav), *vuk* (lisica), *mamun* (majmun), *kokodil* (krokodil), *pingvin* (pingvin).

Hrana: *jaje*, *juhice* (juha), *papanje* (meso), *kruh*, *samo fuj* (luk), *ajs krim* (ice cream) (sladoled), *lebenica* (lubenica), *jabuku* (jabuka), *kruška*, *banana*, *jagode*, *limun*, *kiwi*, *limun* (naranča), *rođendan* (torta) – govorim joj da je to torta, na što ona odgovara *Ja bi papala torta, ja bi puhat*.

Boje: *žuta*, *žuta* (zeleno), *cvena*, *nalančasta* (narančasta), *ljubičasta*, *prava* (plava)

Ostale riječi: *cvijeće*, *u kuhinji radila čaj* (šalica), *jabuku* (jabuka), *medo* (plišani medvjedić), *čime* (čizme), *patka*, *kućica* (kuća), *auto*, *sunce*, *jagodu* (jagoda), *čapare* (čarape), *loptice* (lopta), *samo dim* (vlak), *loptice* (kocke), *majica*

Suprotnosti:

Na upit je li slon veliki ili mali djevojčica odgovara *da*. Na moje pitanje *Da što?* Djevojčica ništa ne odgovara i okreće drugu stranicu slikovnice. Upitala sam ju nalazi li se pas ispred ili iza kućice na što djevojčice odgovara *Gle snijeg!*, jer je na slijedećoj stranici bio nacrtan snijeg. Na moj upit je li sunce toplo ili hladno djevojčica odgovara *Da. To je ajs krim* (ice cream). Na upit što misli je li miš brz ili spor ona odgovara *Onaj tužan, a ovaj samo Sandro*.

Radnje:

Pranje ruku. – *Pele luke*.

Dijete jede. – *Papa*.

Djeca se igraju. – *Baby*.

Dječak skače na trampolinu. – *Skoči*.

Dječak piše domaću zadaću. – *Cta*.

Plivač pliva u moru. – *Taj je usta. Kupa*.

Žena usisava i posprema sobu dnevnog boravka. – ne prepoznaje radnju.

Žena i muškarac trče. – *Tči*.

Žena umiva lice. – *Ovak* (pokazuje rukama kako ona umiva lice).

Dijete oblači hlače. – *Beba bučiti*.

Mama i kći peru zube. – *Zub pele*.

Beba spava. – *Beba ide spavat*.

Žena vozi auto. – *Vozi auto*.

Muškarac i žena plešu. – ne prepoznaje radnju.

Muškarac vozi bicikl. – *Pa bicikl.*
Čovjek skija. – *Mogu ja skijanje.*
Žena pije vodu iz boce. – *Vodice ide popit.*
Muškarac i žena zajedno kuhaju. – *To je kuhinje.*

Djevojčica često ponavlja pitanje *Šta je ovo zove to?* ili *Šta je ovo zove?*

Dječak M.K. (2 godine i 2 mjeseca)

Riječi koje prepoznaje i imenuje (u zagradi ono što slika zapravo prikazuje):

Životinje: *tica* (riba), *tuta* (kornjača), *iba* (riba), zaroktao je na slici svinje, *kav* (cow) (zebra), *mu* (krava), *tica leti* (ptica), *medo* (medvjed), *oca* (ovca), *mija* (zmija), *maca* (mačka), *jeko* (zec), *tica* (ptica), *mija* (glista), *koka* (kokoš), *paka* (patka), *mamut* (krokodil), *mamun* (majmun).

Hrana: *jaja*, *meso*, *jojedan* (torta), *dadoled* (sladoled), *nana* (banana), *goge* (grožđe), *kuka* (kruška).

Boje: *juta* (žuta), *juta* (crvena), *juta* (plava), *pava* (zelena). – sve druge boje su *jute* – žute.

Ostale riječi: *kuka* (jabuka), *patka*, *kuca* (kuća), *autić* (automobil). – na sve ostalo odgovara *Ne nam* – Ne znam.

Suprotnosti:

Suprotnosti ne prepoznaje.

Radnje:

Dijete jede. – *Papa.*

Beba spava. – *Beba pava.*

Djevojčica T.R.P. (2 godine i 1 mjesec)

Riječi koje prepoznaje i imenuje (u zagradi ono što slika zapravo prikazuje):

Životinje: *mu* (krava), *tata* (patka), *mu* (žirafa).

Hrana: -.

Boje: sve boje imenuje s *pale* tj. plave.

Ostale riječi: *ato* (automobil)

Suprotnosti:

Suprotnosti ne prepoznaje.

Radnje:

Dijete jede. – *Papa.*

Djevojčica je nezainteresirana za imenovanje i stalno joj nešto odvrća pažnju. Pojmove koje ne zna pokazuje i govori *To*. Na poticaj trudi se ponoviti riječ - pojedinim riječima ponovi početni glas, a neke ne uspijeva ponoviti.

Djevojčica L.J. (2 godine i 3 mjeseca)

Riječi koje prepoznaje i imenuje (u zagradi ono što slika zapravo prikazuje):

Životinje: *mica maca* (mačka), *konjača* (kornjača), *ribica* (riba), *sinja* (svinja), *lepep* (leptir), *mu* (krava), *miš*, *pticica* (ptica), *medo* (medvjed), *zeba* (zebra), *zeko* (zec), *panda*, *pingo* (pingvin), *ovca*, *mija* (zmija).

Hrana: *jaje*, *kuh* (kruh), *juhica* (juha), *meseko* (meso), *tota* (torta), *kolace* (čokolada), *dadoled* (sladoled), *ane* (banane), *jabuka*.

Boje: *tivena* (crvena), *duta* (žuta), *delena* (zelena), *naranča* (narančasta), *ljubica* (ljubičasta), *pala* (plava)

Ostale riječi: *cetek* (cvijet), *bocica* (šalica), *jabuka*, *medo* (plišani medvjedić), *buce* (čizme), *divo* (drvo), *pakica* (patka), *kucica* (kuća), *auto*, *sunce*, *štampe* (čarape), *lopica* (lopta), *lakić* (vlak), *toce* (kocke)

Suprotnosti:

Ne prepoznaje suprotnosti.

Radnje:

Pranje ruku. – *Peje juke*.

Dijete jede. – *Papa*.

Djeca se igraju. – *Peseju*.

Dječak skače na trampolinu. – *Skace*.

Dječak piše domaću zadaću. – *Boja*.

Plivač pliva u moru. – *Kupa se*.

Dijete oblači hlače. – *Obuce se*.

Mama i kći peru zube. – *Pejeju zube*.

Beba spava. – *Aja*.

Žena vozi auto. – *Vozi auto*.

Muškarac i žena plešu. – *Pesu*.

Muškarac vozi bicikl. – *Jozi bicikl*.

Žena pije vodu iz boce. – *Pije*.

Muškarac i žena zajedno kuhaju. – *Kuhaju*.

Dječak D.F. (2 godine i 1 mjesec)

Riječi koje prepoznaje i imenuje (u zagradi ono što slika zapravo prikazuje):

Životinje: *medo* (medvjed), *mun* (majmun), *eko* (zec), *inja* (svinja), *mu* (krava), *tica* (letina), *vako* (ptica), *on* (slon), *mija* (zmija), *ota* (ovca), *mata* (mačka), *pes* (pas), *ibita* (riba).

Hrana: *jaja*, *juhita* (juha), *api* (ćevapi - meso), *tota* (torta), *ana* (banana) – sve pokazuje istovremeno i govori *am am am*.

Boje: *uta* (žuta), *plaja* (plava), zelenu i crvenu boju također naziva *uta*

Ostale riječi: *tu-tu* (vlak), *lota* (lopta), *koke* (kocke)

Suprotnosti:

Ne razumije i ne prepoznaje.

Radnje:

Pranje ruku. – *Tata ovo.*

Dječak skače na trampolinu. – *Skate.*

Mama i kći peru zube. – *Mama.*

Beba spava. – *Beba pava.*

Žena vozi auto. – *Ozi.*

Muškarac vozi bicikl. – *Tikel.*

Čovjek skija. – *Jakaju.* (sanjkaju)

Žena pije vodu iz boce. – *Pije.*

Dječak ima kratku pažnju, želi da što prije prelistamo slikovnicu. Često postavlja pitanje *Ovo to?*

Dječak M.M. (2 godine i 8 mjeseci)

Riječi koje prepoznaje i imenuje (u zagradi ono što slika zapravo prikazuje):

Životinje: *maca* (mačka), *konaca* (kornjača), *jibica* (riba), *letijic* (leptir), *klava* (krava), *mis* (miš), *ticica* (ptica), *medo* (medvjed), *zeko* (zec), *panda*, *pegevin* (pingvin) *pas*, *pauk*, *puž*, *cela* (pčela), *bubamala* (bubamara), *jez* (jež), *ovca*, *konic* (konj), *zabica* (žaba), *vjevelica* (vjeverica), *lija* (lisica), *sova*, *laf* (lav), *krokodil*, *slon*, *zeblja* (zebra), *zilafa* (žirafa), *mamun* (majmun).

Hrana: *jaje*, *juha*, *kluh* (kruh), *luk*, *paladajz* (rajčica), *mkva* (mrkva), *salatica* (salata), *jagoda*, *tortica* (torta), *kiwi*, *lubena* (lubenica), *banana*, *kluska* (kruška), *limun*, *gloce* (grožđe), *nalanca* (naranča).

Boje: *cvena* (crvena), *žuta*, *zelena*

Ostale riječi: *cvjetic* (cvijet), *bocica* (šalica), *jabuka*, *medo* (plišani medvjedić), *čizme*, *stabo* (stablo), *patkica* (patka), *kucica* (kuća), *auto*, *sunce*, *jagoda*, *calape* (čarape), *loptica* (lopta), *vlakic* (vlak), *koca* (kocke), *majica*

Suprotnosti:

Ne razumije suprotnosti.

Radnje:

Beba spava. – *Beba spava u krevetu.*

Žena vozi auto. – *Vozi.*

Muškarac vozi bicikl. – *Vozi bobicokol.*

Dječak L.M.J. (3 godine i 9 mjeseci)

Riječi koje prepoznaje i imenuje (u zagradi ono što slika zapravo prikazuje):

Životinje: *libica* (riba), *mis* (miš), *pauk*, *pas*, *maca* (mačka), *mis* (hrčak), *mis* (zec), *pauk* (muha), *tica* (ptica), *puž* (puž), *bubamala* (bubamara), *tica* (djetlić), *leptin* (leptir), *koji*

bocka i hoda (jež), *kon* (konj), *kon* (krava), *kon* (koza), *zaba* (žaba), *vjevejica* (divlja svinja), *lav*, *medo* (medvjed), *patka* (plamenac), *majmun*, *zalafa* (žirafa).

Hrana: *voće*, *saoled* (sladoled), *cokolada* (čokolada), *lizajica* (lizalica), *tota* (torta), *jaje*, *kuh* (kruh), *salata*, *papika* (paprika), *meso*, *juha*, *jagoda*, *jabuka*, *lubenica*, *banana*

Boje: *cuna* (crvena), *pava* (zelena), *pava* (žuta), *zuta* (plava)

Ostale riječi: *cet* (cvijet), *šaica* (šalica), *jabuka*, *medo* (plišani medvjedić), *cipejice* (čizme), *duvo* (stablo), *paka* (patka), *kuca* (kuća), *auto*, *sunce*, *jagoda*, *calape* (čarape), *lota* (lopta), *vak* (vlak), *koce* (kocke), *majica*

Suprotnosti:

Na slici su bile prikazane dvije suprotnosti. Ako dijete nije prepoznalo na prvu pridjev na moj poticaj je ili došlo do odgovora ili sam rekla prvi primjer i poticala da dijete otkrije koja bi bila suprotnost. U kurzivu su odgovori koje je dijete dalo:

Viši – mala

Iza – ispred → dijete ne prepoznaje suprotnost

Toplo – hladno

Brz – spor → dijete ne prepoznaje suprotnost

Unutra – vani

Veliki – mali

Blatan – čist

Sjetan – tužan

Radnje:

Pranje ruku. – Pele luke.

Dijete jede. – Jede.

Djeca se igraju. – Se igjaju.

Dječak skače na trampolinu. – Skace.

Dječak piše domaću zadaću. – Radi kolu. (školu)

Plivač pliva u moru. – Piva.

Žena usisava i posprema sobu dnevnog boravka. – Neš adi. (Radi)

Žena i muškarac trče. – Tučaju.

Žena umiva lice. – Puha nos.

Dijete oblači hlače. – Moja se obuć.

Mama i kći peru zube. – Pajaju zube.

Beba spava. – Lega je.

Žena vozi auto. – Vozi auto.

Muškarac i žena plešu. – Peseju.

Muškarac vozi bicikl. – Vozi na ciklu.

Čovjek skija. – On je na snegu.

Žena pije vodu iz boce. – Pije vodu.

Muškarac i žena zajedno kuhaju. – Oni kuhaju.

Dječak L.Š.K. (3 godine i 8 mjeseci)

Riječi koje prepoznaje i imenuje (u zagradi ono što slika zapravo prikazuje):

Životinje: *zec, miš* (hrčak), *pauk, komarac* (muha), *tri peseka* (3 psa), *2 mace* (2 mačke), *liba* (riba), *konača* (kornjača), *mišić* (miš), *hrčak, papiga, jež, ptica, djetlić, til* (leptir), *pčela, bubamala* (bubamara), *kakavac* (skakavac), *puž, konj, koza, janje, ovca, svinja, klava* (krava), *pijetavo* (pijetao), *šišmiš, čiken* (kokoš), *mali pivic* (pile), *guska, loda* (roda), *patka, pačići, labud, žaba, baterflaj* (vilin konjic), *čaplja, vjevejica* (vjeverica), *jazavac, lisica, sna* (srna), *lane, lakuna* (rakun), *divlja svinja, male divlje svinje, sova hu hu, ent* (mrav), *papiga, slonici* (slonovi), *flamingo* (plamenac), *kokodil* (krokodil), *žilafa* (žirafa), *pagvin* (pingvin), *zebla* (zebra), *majmun, laf* (lav), *deva, polarni medved* (polarni medvjed), *mus* (vodenkonj)

Hrana: *čokolada, jagoda, sakiši* (slatkiši), *tota* (torta), *sadoled* (sladoled), *večtebls* (povrće), *kakavac* (krastavac), *oniok* (luk), *kavot* (mrkva), *plokula* (brokula), *jaje, juha, meso, banana, glozdje* (grožđe), *kluska* (kruška), *epl* (jabuka), *vimun* (limun), *pabenica* (lubenica)

Boje: *žuta* (crvena), *žuta, plava, zevena* (zelena), *međa* (smeđa), *žuta* (narančasta)

Ostale riječi: *cvet* (cvijet), *boca* (šalica), *jabuka, medo* (plišani medvjedić), *papuča* (čizme), *glana* (stablo), *patka, kuća, auto, sunce, jaguda* (jagoda), *čalape* (čarape), *bota* (lopta), *vak* (vlak), *kokice* (kocke), *pidžama* (majica)

Suprotnosti:

Na slici su bile prikazane dvije suprotnosti. Ako dijete nije prepoznalo na prvu pridjev na moj poticaj je ili došlo do odgovora ili sam rekla prvi primjer i poticala da dijete otkrije koja bi bila suprotnost. U kurzivu su odgovori koje je dijete dalo:

Visoko – dolje

Tu – Tu → dijete ne prepoznaje suprotnost tamo – ovdje

Veliki – mali

Ispred – iza → dijete ne prepoznaje suprotnost

Hladno – hladno → dijete ne prepoznaje suprotnost – imenuje sunce i sladoled na slici i govori da su i sladoled i sunce hladni

Radnje:

Pranje ruku. – *Pele luke.*

Dijete jede. – *Jede.*

Djeca se igraju. – *Igraju se.*

Dječak skače na trampolinu. – *Iga se na tatapulinu.*

Dječak piše domaću zadaću. – *Piše.*

Plivač pliva u moru. – *Molu se igra.*

Žena usisava i posprema sobu dnevnog boravka. – *Suši time.*

Žena i muškarac trče. – *Tlčaju.*

Žena umiva lice. – *Pere se.*

Dijete oblači hlače. – *Ublači se.*

Mama i kći peru zube. – *Peju zube.*

Beba spava. – *Pava.*

Žena vozi auto. – *Vozi ato.*

Muškarac i žena plešu. – *Pleseju.*

Muškarac vozi bicikl. – *Vozi se na pakica.*

Čovjek skija. – *Sanjka se na snijegu.*
Žena pije vodu iz boce. – *Pije vode.*
Muškarac i žena zajedno kuhaju. – *Pečeju pačinke.*

Djevojčica E.H. (2 godine i 10 mjeseci)

Riječi koje prepoznaje i imenuje (u zagradi ono što slika zapravo prikazuje):

Životinje: *mika maka* (mačka), *konjaca* (kornjača), *jiba* (riba), *pajcek* (svinja), *jeptij* (leptir), *kvava* (krava), *mis* (miš), *tika* (ptica), *medved* (medvjed), *zebja* (zebra), *zeko* (zec), *panda*, *pingvin*, *pesek* (pas), *oka* (ovca), *mija* (zmija), *bubamaja* (bubamara), *jez* (jež), *skakavak* (skakavac), *puzek* (puž), *kvava* (krava), *koka* (pijetao), *klokan* (koza), *konj*, *patke*, *zaba* (žaba), *vjevejika* (vjeverica), *jisika* (lisica), *sova*, *sine* (srne), *vaf* (lav), *kvokodil* (krokodil), *slon*, *majmun*, *pingvini*, *zebja* (zebra), *živafa* (žirafa)

Hrana: *bvokuva* (brokula), *mikva*, *tabadajz* (rajčica), *juk* (luk), *zelje* (salata), *jajkeko* (jaje), *meso*, *kuh* (kruh), *mkva u juhi* (mrkva), *tota* (torta), *kolada* (čokolada), *svadoved* (sladoled), *banana*, *gvozge* (grožđe), *jubenika* (lubenica), *jabuka*, *jimun* (limun), *jagoda*

Boje: *zejena* (zelena), *pvava* (plava), *pvava* (žuta), *zuta* (crvena), *pvava* (narančasta)

Ostale riječi: *kvjekek* (cvijet), *jabuka*, *medo* (plišani medvjedić), *kizme* (čizme), *patka*, *kuta* (kuća), *auto*, *sunke* (sunce), *jagoda*, *jopta* (lopta), *vak* (vlak), *koske* (kocke), *majka* (majica)

Suprotnosti:

Na upit je li slon veliki ili mali djevojčica odgovara *Slon je vejiki, a miš maji*. Na moje pitanje stoji li pas ispred ili iza kućice djevojčica odgovara *Tu*, a na upit a gdje je sunce odgovara *tu* (svaki puta pokazuje prstom). Na upit je li sunce toplo ili hladno djevojčica odgovara *Hadno*, isto tako govori da je i sladoled *hadni*. Upitala sam ju kakav je miš, a kakav je puž i odgovara *bz – brz*. Na upit gdje su pčelice odgovara *tu*.

Radnje:

Pranje ruku. – *Peje juke sapunekom.*
Dijete jede. – *Papa.*
Djeca se igraju. – *Balonkike fataju.*
Dječak skače na trampolinu. – *Skake.*
Dječak piše domaću zadaću. – *Boja.*
Plivač pliva u moru. – *Kupa se stikek.*
Dijete oblači hlače. – *Opaja je.*
Mama i kći peru zube. – *Pejeju ube.*
Beba spava. – *Jezi i spava.*
Žena vozi auto. – *Vozi auto.*
Muškarac i žena plešu. – *Pjesaju.*
Muškarac vozi bicikl. – *Stikek vozi bikikel.*
Čovjek skija. – *Guda.*
Žena pije vodu iz boce. – *Pije vodu.*
Muškarac i žena zajedno kuhaju. – *Kuhaju nesto.*

Djevojčica L.S. (2 godine i 1 mjesec)

Riječi koje prepoznaje i imenuje (u zagradi ono što slika zapravo prikazuje):

Životinje: *ici bici spajder* (pauk), *ici bici spajder* (muha), *tica* (papiga), *ptica*, *pas*, *zeko* (zec), *maca* (mačka), *jibica* (riba), *mis* (miš), *konjača* (kornjača), *svinja*, *jepil* (leptir), *mu* (krava), *misic* (miš), *medo* (medvjed), *zebva* (zebra), *zeko* (zec), *panda*, *pipigin* (pingvin), *pas*, *ovca*, *zmija*, *jez* (jež), *bubamala* (bubamara), *muz* (puž), *pcela* (pčela), *koka* (kokoš), *konj*, *patka* (sve ptice su patke), *zaba* (žaba), *vjevevica* (vjeverica), *sova*, *spajder* (mrav), *mamun* (majmun), *son* (slon), *dil* (krokodil), *papiga*, *konj* (deva), *stasni lav* (strašni lav)

Hrana: *juhica* (juha), *jaja*, *meso*, *kuh* (kruh), *sata* (salata), *bokuva* (brokula), *jajcica* (rajčica), *mkva* (mrkva), *kuk* (luk), *sadoved* (sladoleđ), *jem za papat* (džem), *jizalica* (lizalica), *cokojada* (čokolada), *tota* (torta), *banana*, *jabuka*, *jagoda*, *papaja*, *anas* (ananas), *najanca* (naranča), *gozde* (grožđe) Boje: *blu* (žuta), *cuna* (crvena), *najanca* (narančasta), *smeca* (smeđa), *ljubicasta* (ljubičasta) – plavu i zelenu ne prepoznaje

Ostale riječi: *cvijet*, *bocica* (šalica), *jabuka*, *medo* (plišani medvjedić), *cipelica* (čizme), *stablo*, *patka*, *kucica* (kuća), *auto*, *jagoda*, *cajabice* (čarape), *lopta gol* (lopta), *vak* (vlak), *kocke* (kocke), *majica*

Suprotnosti:

Na poticaje i pitanja prepoznaje je li nešto veliko ili maleno, visoko, dolje i iza.

Radnje:

Pranje ruku. – *Peje vuke.*

Dijete jede. – *Jede.*

Djeca se igraju. – *Igaju se sa lopticama.*

Dječak skače na trampolinu. – *Gol se igra.*

Dječak piše domaću zadaću. – *Cta.*

Plivač pliva u moru. – *Piva.*

Žena usisava i posprema sobu dnevnog boravka. – *Cisti.*

Žena i muškarac trče. – *Tce.*

Žena umiva lice. – *Peje usta.*

Dijete oblači hlače. – *Obaca se.*

Mama i kći peru zube. – *Pejeju zubice.*

Beba spava. – *Spava.*

Žena vozi auto. – *Vozi autom.*

Muškarac i žena plešu. – *Pesu.*

Muškarac vozi bicikl. – *Vozi sa bitikom.*

Čovjek skija. – *Vozi na po snegu.*

Žena pije vodu iz boce. – *Pije vodu.*

Muškarac i žena zajedno kuhaju. – *Pece u kuhinji.*

Djevojčica J.J. (3 godine i 4 mjeseca)

Riječi koje prepoznaje i imenuje (u zagradi ono što slika zapravo prikazuje):

Životinje: *pauk*, *muha*, *pesek* (pas), *maca* (mačka), *zeko* (zec), *viba* (riba), *miš*, *konjasa* (kornjača), *psela* (pčela), *psela* (leptir), *jez*, *ptica*, *puz muz* (puž), *skakavac*, *djetlis* (djetlić),

konj, koza, ovsa (ovca), pjase (svinja), kava (krava), pijetao, koka (kokoš), pive (pile), patka, pivići (pačići), zaba (žaba), vabud (labud), viba (riba), vjevevica (vjeverica), lija, ljama (srna), sova, mrav, medo povalni (polarni medvjed), deva, lav, papiga, žijafa, zeba (zebra), majmun, slon, kvokodil (krokodil), plamenac, nivski konj (nilski konj).

Boje: prepoznaje sve boje

Ostale riječi: *cvijet, šalica, jabuka, medo (plišani medvjedić), čizme, stablo, patka, kuća, auto, sunce, jagoda, čarape, lopta, vlak, kocke, majica*

Suprotnosti:

Na slici su bile prikazane dvije suprotnosti. Ako dijete nije prepoznalo na prvu pridjev na moj poticaj je došlo do odgovora. Odgovori koje je dijete dalo:

Na brdu – ide dolje

Ispred drva – Iza

Visoko – nisko

U lokvu – izvan lokve

Radnje:

Zagrljeni dječaci. – Grle se.

Djevojčica se ljulja na ljuljački. – Ljuljaju.

Dječak posprema svoje stvari. – Posprema.

Djevojčice pišu zadaću. – Pisu zadacu.

Dječak jede. – Papa.

Djevojčica baca smeće u kantu. – Baca smeće.

Djevojčica kiše i drži maramice u ruci. – Puse nos.

Dječak P.M. (3 godine i 3 mjeseca)

Riječi koje prepoznaje i imenuje (u zagradi ono što slika zapravo prikazuje):

Životinje: *pauk, ptica (papiga), pčelica – jel ima rajnglice? (pčela – misli na krila koja ga podsjećaju na „rajnglice“), papiga (kanarinac), pes i tri pesa (pas), maca (mačka), zec (hrčak), ribica (riba), miš, kornjača, pčelica (bumbar), leptirić (leptir), pčelica (pčela), bubamara, ježić (jež), gušter (kišna glista), djetlić, ježić (gudjenica), puž muž (puž), kornjača (skakavac), konjić (konj), ia ia (magarac), bik (koza), ovca, dve ovce, tri prasaca (tri prašćića), tri koke (tri kokoši), patka, žaba, riba, vjeverica, mrav, lav, majmun, krokodil.*

Boje: prepoznaje sve boje i ispravno ih izgovara

Ostale riječi: *cvjetić (cvijet), šalica, jabuka, medo (plišani medvjedić), čizme, drvo (stablo), patka, kuća, auto, sunce, jagoda, čarape, lopta, vlak, kocke, majica*

Suprotnosti:

Na slici su bile prikazane dvije suprotnosti. Ako dijete nije prepoznalo na prvu pridjev na moj poticaj je došlo do odgovora. U kurzivu su odgovori koje je dijete dalo:

Po brdu – spušta se

Na stablu – iza stabla

Visoko – niže
Po lokvi – iz van
Tu na brdu – tu (tamo – ovdje)
Veliki – mali
Visoki – mala
Ispred – iza
Hladni – topli
Brzo – sporo
Vani – unutra
Čist – zmazan
Tužan jer ide u vrtić – sretan jer ide doma

Radnje:

Djevojčice dijele međusobno stvari – *Pomagaju si.*
Zagrljeni dječaci. – *Grliju se i smiju.*
Dječak pomaže dječaku koji je pao da ustane. – *Pomagaju.*
Djevojčica se ljulja na ljuljački. – *Ljulja se.*
Dječak posprema svoje stvari. – *Posprema igračke.*
Djevojčice pišu zadaću. – *Crtaju.*
Dječak jede. – *Jede.*
Djevojčica baca smeće u kantu. – *Baca u smeće.*
Djevojčica kiše i drži maramice u ruci. – *Puši nos.*
Dječak šeće psa i pozdravlja stariju gospođu koju susreće na ulici. – *Vuče pesa, a baka ide u kuću.*

Dječak D.Ž. (2 godine i 9 mjeseci)

Riječi koje prepoznaje i imenuje (u zagradi ono što slika zapravo prikazuje):

Životinje: *maca* (mačka), *konjača* (kornjača), *viba* (riba), *oink oink pase* (svinja), *čela* (leptir), *veptiv* (leptir), *kava* (krava), *miš, tica hu hu* (sova), *medo* (medvjed), *zeba* (zebra), *zeko* (zec), *panda, pigvin* (pingvin), *bee* (ovca), *pas, tica* (papiga), *miš* (hrčak), *puš* (puž), *tava* (skakavac), *miš* (jež), *konjić, žaba, lisice, bubamara* (mrav), *majmun, slon, kokodil* (krokodil), *papiga* (plamenac), *živafa* (žirafa), *lav* (deva).

Boje: *pava* (plava), *čvena* (žuta), *čuvana* (crvena), *žuta* (zelena)

Ostale riječi: *svet* (cvijet), *čaša* (šalica), *jabuka, medo* (plišani medvjedić), *čipele* (čizme), *divo* (stablo), *patka, kuća, auto, šunce* (sunce), *jagoda, čavape* (čarape), *vopta* (lopta), *vak* (vlak), *kočke, majica*

Suprotnosti:

Na slici su bile prikazane dvije suprotnosti. Ako dijete nije prepoznalo na prvu pridjev na moj poticaj je došlo do odgovora. Odgovori koje je dijete dalo:

Na stablo – iz stabla
Iza drva – tu stoji
Visoko – niže

U vodi – izlazi iz vode

Radnje:

Zagrljeni dječaci. – *Smije se.*

Dječak pomaže dječaku koji je pao da ustane. – *Pomažaju.*

Djevojčica se ljulja na ljuljački. – *Jujaju.*

Dječak posprema svoje stvari. – *Pospema stavi.*

Djevojčice pišu zadaću. – *Gedaju.*

Dječak jede. – *Jede.*

Djevojčica baca smeće u kantu. – *Skuplja smeće.*

Djevojčica kiše i drži maramice u ruci. – *Puno papiva i tpa ustima papiv.*

Dječak šeće psa i pozdravlja stariju gospođu koju susreće na ulici. – *Gedaju cestom.*

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mogega rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)